

Byla C-755/22

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2022 m. gruodžio 13 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Okresní soud Praha-západ (Čekijos Respublika)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. rugpjūčio 1 d.

Ieškovė:

Nárokuj s.r.o.

Atsakovė:

EC Financial Services, a.s.

<...>

NUTARTIS

Okresní soud Praha-západ (Vakarų Prahos apylinkės teismas, Čekijos Respublika) <...> byloje, kurioje

ieškovė: *Nárokuj s.r.o.*, <...> įsisteigusi <...>
Veselis prie Moravos <...>

atsakovė: *EC Financial Services, a.s.*, <...> įsisteigusi <...> Dolní Břežany <...>

dėl 35 000 CZK sumos ir papildomų mokėtinų sumų sumokėjimo,

nutarė:

<...> (nacionalinis procesas)

Remdamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsniu, *Okresní soud Praha-západ* kreipiasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu atsakyti į tokį prejudicinį klausimą:

Ar 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB tikslas yra taikyti sankcijas kreditoriui už tai, kad jis neišsamiai įvertino vartotojo kreditingumą, net ir tuo atveju, kai vartotojas grąžino visą kreditą ir jį grąžindamas nereiškė jokių prieštaravimų dėl sutarties?

Pagrindimas

I. Ginčo dalykas ir esminės faktinės aplinkybės

- 1 Ginčo dalykas yra reikalavimas grąžinti nepagrįstai gautą 35 000 CZK sumą ir sumokėti ir 8,5 proc. dydžio delspinigiais per laikotarpį nuo 2021 m. rugsėjo 23 d. iki mokėjimo dienos. Ieškovė įgijo reikalavimą iš vartotojo, kuris su bendrove *JET Money s.r.o.* sudarė 50 000 CZK vartojimo kredito sutartį. Prieš sudarydamas sutartį vartotojas pateikė asmens tapatybės kortelę ir vairuotojo pažymėjimą, atlyginimo dydį patvirtinančius darbo užmokesčio lapelius už trijų mėnesių laikotarpį iki kredito sutarties sudarymo, dokumentus, patvirtinančius mokėjimus už komunalines paslaugas, susijusias su buto naudojimu, televizija ir internetu, taip pat už trijų mėnesių laikotarpį iki kredito sutarties sudarymo, ir deklaraciją apie jam tenkančią bendrų namų ūkio išlaidų dalį; be to, kredito paraiškoje jis nurodė, kad neturi kitų, ankstesnių įsipareigojimų, yra nevedęs ir gyvena bendrame namų ūkyje su močiute. Vėliau vartotojas grąžino kreditą ir sumokėjo papildomas mokėtinas sumas, grąžinta suma buvo 85 000 CZK. Ieškinyje reikalaujama 35 000 CZK suma yra pagrindinės kredito sumos ir grąžintos sumos skirtumas. Kreditorius pasikeitė 2018 m. rugsėjo 28 d., kai dalis įmonės buvo perleista dabartinei atsakovei.
- 2 Šalys nesiginčija nei dėl to, kad buvo sudaryta kredito sutartis, nei dėl vartotojo sumokėtos sumos. Faktinės aplinkybės iš esmės neginčijamos.
- 3 Šalys nesutaria dėl teisinio vertinimo. Ieškovės teigimu, kreditorius pažeidė įsipareigojimus, nes nepakankamai įvertino vartotojo kreditingumą, todėl sutartis yra negaliojanti. Kreditingumo vertinimas nebuvo atliktas taip rūpestingai, kaip reikalaujama iš verslininko, nes kreditorius, pavyzdžiui, patikimai nepatikrino tikrojo išlaidų dydžio. Ieškovės nuomone, logiška, kad vartotojas negalėjo pareikšti, kad sutartis yra negaliojanti, tuo metu, kai neturėjo galimybės pasinaudoti teisine advokato konsultacija. Atsakovė, priešingai, tvirtina, kad kreditingumas buvo įvertintas pakankamai. Jos nuomone, šiuo atveju vartotojų apsauga net netaikoma, nes reikalavimo teisė jau priklauso ne vartotojui, o komercinei bendrovei.
- 4 Teismas šalis informavo, kad svarsto galimybę pateikti pirmiau nurodytą klausimą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui, nes mano, kad jis turi esminę reikšmę

sprendžiant ginčą. Ieškovė prieštaravo, kad būtų teikiamas prejudicinis klausimas, nes yra įsitikinusi, kad, kaip matyti iš 2022 m. sausio 5 d. *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika) sprendimo <...>, kuriame nurodyta, kad vartotojų apsauga atlieka prevencinę ir viešosios tvarkos apsaugos funkciją, nacionaliniai teismai šį klausimą jau išsprendė. Ieškovė taip pat remiasi 2020 m. sausio 9 d. *Krajský soud v Praze* (Prahos apygardos teismas, Čekijos Respublika) sprendimu <...>, pagal kurį kreditingumo vertinimas apsaugo vartotojus nuo rizikingų kreditų ir nuo didėjančio namų ūkių įsiskolinimo; ši funkcija nepraranda reikšmės net ir tų kreditų, kurie buvo gražinti, atveju. Taip yra todėl, kad rizikingo kredito paėmimo pasekmės gali pasireikšti tik po kurio laiko.

- 5 Atsakovė sutiko dėl prejudicinio klausimo pateikimo be papildomų paaiškinimų.

II. Taikomos Sąjungos teisės nuostatos

- 6 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 26–28 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

- *Valstybės narės turėtų imtis tinkamų priemonių, kad paskatintų atsakingą praktiką visais kredito santykių etapais, atsižvelgdamos į konkrečias jų kredito rinkos ypatybes. Tokios priemonės gali apimti, pavyzdžiui, nuostatą dėl vartotojų informavimo ir jų švietimo, įskaitant perspėjimus apie riziką, susijusią su įsipareigojimų dėl mokėjimų nevykdymu ir per dideliais įsiskolinimais. Svarbu – visų pirma besiplečiančioje kredito rinkoje, – kad kreditoriai nesiimtų neatsakingo skolinimo veiklos ar neišduotų kredito, prieš tai neįvertinę kreditingumo, ir valstybės narės turėtų užtikrinti reikalingą priežiūrą, kad būtų išvengta tokio elgesio, ir turėtų nustatyti reikalingas priemones nubausti kreditorius, tuo atveju, jei jie tai daro. Nepažeidžiant 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo nuostatų dėl kredito rizikos, už kiekvieno vartotojo kreditingumo patikrinimą turėtų būti atsakingi kreditoriai. Tuo tikslu jiems turėtų būti leidžiama naudoti ne tik informaciją, kurią vartotojas pateikia rengiant atitinkamą kredito sutartį, bet ir ilgalaičių komercinių santykių metu pateiktą informaciją. Valstybių narių valdžios institucijos taip pat galėtų kreditoriams teikti atitinkamus nurodymus bei gaires. Vartotojai taip pat turėtų veikti apdairiai ir laikytis savo sutartinių įsipareigojimų.*
- *Nepaisant informacijos, kuri turi būti suteikta prieš sudarant sutartį, vartotojui vis tiek gali prireikti papildomos pagalbos, kad jis galėtų nuspręsti, kuri kredito sutartis iš siūlomų produktų asortimento geriausiai atitinka jo poreikius ir finansinę padėtį. Todėl valstybės narės turėtų užtikrinti, kad kreditoriai teiktų tokią pagalbą, susijusią su kredito produktais, kuriuos jie siūlo vartotojui. Prireikus atitinkama informacija prieš sudarant sutartį bei su siūlomais produktais susiję esminiai požymiai turėtų būti paaiškinti atskirai kiekvienam vartotojui, kad jis galėtų suprasti, koks gali būti jų poveikis jo ekonominei padėčiai. Kai taikoma, ši pareiga padėti vartotojui taip pat turėtų būti taikoma kredito tarpininkams. Valstybės narės galėtų nustatyti, kada šie paaiškinimai turi*

būti teikiami vartotojui ir kokia apimtimi, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis siūlomas kreditas, pagalbos vartotojui poreikį ir atskirų kredito produktų pobūdį.

- *Vartotojų kreditingumui įvertinti kreditorius taip pat turėtų atlikti patikrinimą atitinkamose duomenų bazėse; atsižvelgiant į teises ir faktines aplinkybes, tokie patikrinimai gali būti įvairios apimties. Siekiant išvengti kreditorių konkurencijos iškraipymo, kreditoriams turėtų būti užtikrinta prieiga prie valstybės narės, kurioje jie nėra įsisteigę, privačiųjų arba viešųjų duomenų bazių apie vartotojus, taikant nediskriminuojančias sąlygas, palyginti su tos valstybės narės kreditoriais.*
- 7 Pagal 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 8 straipsnio 1 dalį *[v]alstybės narės užtikrina, kad prieš sudarant kredito sutartį kreditorius įvertintų vartotojo kreditingumą atitinkamais atvejais remdamasis iš vartotojo gauta pakankama informacija ir prireikus atlikęs patikrinimą atitinkamoje duomenų bazėje. Valstybės narės, kurių teisės aktuose reikalaujama, kad kreditorius įvertintų vartotojo kreditingumą atlikęs patikrinimą atitinkamoje duomenų bazėje, gali išlaikyti šį reikalavimą.*
- 8 Pagal 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 22 straipsnio 1 dalį, *[k]adangi šioje direktyvoje pateikiamos suderintos nuostatos, valstybės narės negali toliau taikyti arba priimti savo nacionalinės teisės aktų nuostatų, besiskiriančių nuo nustatytų šioje direktyvoje.*
- 9 Pagal 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 22 straipsnio 2 dalį *[v]alstybės narės užtikrina, kad vartotojai negalėtų atsisakyti teisių, kurias jiems suteikia šią direktyvą įgyvendinančių arba atitinkančių nacionalinės teisės aktų nuostatos.*
- 10 Pagal 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB 23 straipsnį *[v]alstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikomų už pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimus, ir imasi visų priemonių, būtinų užtikrinti, kad jos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.*

III. Taikomos nacionalinės teisės nuostatos

- 11 Pagal iš dalies pakeisto *Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* (Įstatymas Nr. 257/2016 dėl vartojimo kreditų) 86 straipsnio 1 dalį prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą ar išipareigojimų pagal sutartį pakeitimą, dėl kurio gerokai padidėja bendra vartojimo kredito suma, kreditorius įvertina vartotojo kreditingumą, remdamasis esmine, patikima, pakankama ir proporcinga

informacija, gauta iš vartotojo ir prireikus iš duomenų bazės, leidžiančios įvertinti vartotojo kreditingumą, arba kitų šaltinių. Kreditorius vartojimo kreditą suteikia tik tada, jei kreditingumo vertinimo rezultatas rodo, kad nėra pagrįstų abejonių dėl vartotojo galėjimo grąžinti vartojimo kreditą.

- 12 Pagal iš dalies pakeisto Įstatymo Nr. 257/2016 dėl vartojimo kreditų 86 straipsnio 2 dalį, vertindamas vartotojo kreditingumą, kreditorius visų pirma įvertina vartotojo galėjimą mokėti sutartas reguliarias vartojimo kredito įmokas, palygindamas vartotojo pajamas, išlaidas ir tai, kaip buvo grąžinamos ligtolinės *skolos*. Be to, jis atsižvelgia į turto vertę, jei pagal vartojimo kredito sutartį vartojimo kreditas turi būti iš dalies ar visiškai grąžinamas ne reguliariomis įmokomis, o iš pardavus vartotojo turtą gautų pajamų, arba jei vartotojo finansinė padėtis rodo, kad jis galės vartojimo kreditą grąžinti nepriklausomai nuo savo pajamų.
- 13 Pagal iš dalies pakeisto Įstatymo Nr. 257/2016 dėl vartojimo kreditų 87 straipsnio 1 dalį, *jeigu kreditorius suteikia vartotojui kreditą pažeisdamas 86 straipsnio 1 dalies antrą sakinį, sutartis yra negaliojanti. Teismas atsižvelgia į negaliojimo faktą net ir nesant atitinkamo prieštaravimo. Vartotojas privalo per savo galimybes atitinkantį laikotarpį grąžinti pagrindinę suteikto vartojimo kredito sumą.*
- 14 Pagal iš dalies pakeisto *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* (Įstatymas Nr. 89/2012 dėl Civilinio kodekso) (toliau – Čekijos CK) 2054 straipsnio 1 dalį *palūkanų mokėjimas laikomas skolos sumos, nuo kurios turi būti mokamos palūkanos, pripažinimu.*
- 15 Pagal Čekijos CK 2054 straipsnio 2 dalį, *jei skolininkas grąžina dalį skolos, dalinis įvykdymas reiškia likusios skolos dalies pripažinimą, jei, atsižvelgiant į aplinkybes, galima daryti prielaidą, kad vykdydamas prievolę skolininkas pripažino ir likusią skolos dalį.*
- 16 Pagal Čekijos CK 574 straipsnį *teisinis sandoris turi būti laikomas veikiau galiojančiu nei negaliojančiu.*
- 17 Pagal Čekijos CK 580 straipsnio 1 dalį *negaliojantis yra geriems papročiams prieštaraujantis sandoris, taip pat įstatymui prieštaraujantis sandoris, jei to reikalauja įstatymo esmė ir tikslas.*

IV. Prejudicinio klausimo pagrindimas

- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, nagrinėjant bylą reikia nustatyti, ar 2008 m. balandžio 23 d. Direktyvos 2008/48/EB tikslas yra taikyti sankciją kreditoriui už tai, kad jis nevisapusiškai įvertino vartotojo kreditingumą, net ir tuo atveju, kai vartotojas grąžino visą kreditą ir grąžinimo metu nepareiškė jokių prieštaravimų.

- 19 Nors kai kurie nacionaliniai apeliaciniai teismai mano, kad į nurodytą klausimą reikia atsakyti teigiamai, vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nagrinėjamo klausimo dar neišsprendė ir kad atsakymas į šį klausimą gali būti grindžiamas ir priešingu aiškinimu, kurio pagrindą sudaro abiejų sutarties šalių interesų pusiausvyra ir atsižvelgimas į tai, kad už savo veiksmus atsako ir vartotojas.
- 20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas taip pat atsižvelgia į principą, kad tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali pateikti privalomą Sąjungos teisės išaiškinimą, taip pat į principą, kad nacionalinis teismas, net ir pirmosios instancijos teismas, turi teisę užduoti klausimą, kad gautų tokių išaiškinimą, ir tai tiesiogiai grindžiama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsniu (buvęs Europos bendrijos steigimo sutarties 234 straipsnis).
- 21 Iš direktyvos konstatuojamųjų dalių (visų pirma iš pirmiau cituotų 26–28 konstatuojamųjų dalių) matyti, kad ja siekiama apsaugoti vartotoją nuo neapgalvoto skolinimosi, dėl kurio jis gali būti nepajėgus gražinti skolą ir kuris gali sukelti vartotojo nemokumą.
- 22 Paprasčiau tariant, direktyvos 8 straipsnio tikslas – užkirsti kelią vartotojo finansiniams sunkumams gražinant kreditą.
- 23 Jei vartotojas gražina visą skolą ir mokėjimo metu nepareiškia jokių prieštaravimų, negali būti nurodytos jokios žalingos pasekmės, nuo kurių direktyva saugo vartotojus.
- 24 Kreditoriaus pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą nėra pagrindinis direktyvos tikslas, o priemonė šiam tikslui pasiekti.
- 25 Todėl kyla klausimas, ar direktyvos tikslas yra taikyti sankcijas kreditoriui tuo atveju, kai kredito suteikimas neturėjo jokių neigiamų pasekmių arba nėra jokių žalingų pasekmių požymių (yra tik hipotetinė galimybė, kad vartotojas ateityje galėtų tapti nemokus; šioje byloje tokių teiginių nebuvo ir juo labiau tai nebuvo įrodyta). Be to, šiuo metu mokėtinos sumos reikalauja komercinė bendrovė.
- 26 Jei sankcijos būtų pritaikytos ir nagrinėjamu atveju, t. y. jei sutartis, kuri buvo įvykdyta nepareiškus jokių prieštaravimų, būtų laikoma negaliojančia, reikėtų remtis kitų vartotojų, kurių atžvilgiu verslininkas atliko kreditingumo patikrinimą pagal direktyvos 8 straipsnį (tinkamai įvertino turtą ir įsipareigojimus) ir kurie vis dėlto vėliau neįvykdė savo sutartinės prievolės, padėtimi. Tokiais atvejais negalima teigti, kad sutarties negaliojimo pagrindas yra direktyvos 8 straipsnio pažeidimas, o vartotojai atsako už visą prievolę, įskaitant sutartas papildomas mokėtinas sumas, nebent būtų nustatytas kitas kredito sutarties negaliojimo pagrindas.
- 27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas įžvelgia vartotojų nelygybę, nes vartotojams, kurie įvykdė sutartį ir nepatyrė neigiamų pasekmių, nuo kurių siekiama apsaugoti direktyva, sutartis bus negaliojanti (tik dėl to, kad

verslininkas neatliko visos procedūros), o vartotojams, kurie tapo nemokūs, nors verslininkas atliko išsamų kreditingumo vertinimą pagal direktyvos 8 straipsnį, sutartis nebus pripažinta negaliojančia dėl šios nuostatos pažeidimo.

- 28 Dėl šios priežasties prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas yra įsitikinęs, kad kreditingumo negalima vertinti atskirai, remiantis tik tuo, ko verslininkas reikalauja iš vartotojo, o reikia atsižvelgti ir į tai, kaip faktiškai susiklostė visi sutartiniai santykiai, atsižvelgiant į direktyvos apsauginį tikslą.
- 29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, pateiktą klausimą taip pat reikia nagrinėti atsižvelgiant į bendruosius teisės principus, kurie tūkstantmečius formavo Europos teisinę kultūrą ir darė lemiamą įtaką atskirų Europos Sąjungos valstybių narių sutarčių teisės atsiradimui ir raidai. Kalbama visų pirma apie sąžiningumą ir teisinį saugumą, kurie turi tarnauti abiem sutarties šalims – tiek verslininkams, tiek vartotojams, nes šių principų laikymasis yra tiesiogiai susijęs su pasitikėjimu teise.
- 30 Todėl jei kreditorius su vartotoju sudarė sutartį dėl kredito, kurį vėliau kreditorius suteikė, o vartotojas tinkamai gražino, kreditorius gali tikėti, kad atlikdamas mokėjimą vartotojas dengė skolą pagal sutartį.
- 31 Net ir numanomas (nebylusis) sandoris suponuoja kitos šalies sąžiningumą ir teisinį saugumą. Čekijos teisėje ši institutą galima rasti pirmiau cituotame Čekijos CK 2054 straipsnyje; šis institutas Čekijos teisėje žinomas jau seniai [prieš tai buvo įtvirtintas *Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník* (Įstatymas Nr. 513/1991 dėl Prekybos kodekso), galiojusio nuo 1992 m. sausio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d., 407 straipsnyje, taip pat *Zákon č. 141/1951 Sb., občanský zákoník* (Įstatymas Nr. 141/1951 dėl Civilinio kodekso) 97 straipsnyje ar *Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský* (ABGB) (Įstatymas Nr. 946/1811 dėl Bendrojo civilinio kodekso) 1497 straipsnyje].
- 32 Nurodytose nuostatose numanomiems sandoriams suteikiama tokia reikšmė, kad arba daroma prievolės pripažinimo prezumpcija, arba laikoma, kad dėl tokio sandorio nutrūksta senaties ir įgyjamosios senaties terminai. Kitaip tariant, numanomi veiksmai buvo ir yra tiesiogiai susiję su pasitikėjimu kita teisinių santykių šalimi, išskyrus atvejus, kai iš aplinkybių galima spręsti, kad atliekantis veiksmaž asmuo neketino sukurti tokio pasitikėjimo.
- 33 Pagal Čekijos civilinės teisės principą teisiniai sandoriai laikytini veikiau galiojančiais nei negaliojančiais, nes privatinės teisės sandorių šalys ne tik turi laisvę kurti savo teisinius santykius, bet ir yra už juos atsakingos; todėl privatinėje teisėje turi būti paisoma šios laisvės ir atsakomybės svarbos teisinio sandorio atžvilgiu ir ieškoma tokių aiškinimo būdų, kurie leidžia sandorį palikti galioti, o ne užginčyti.
- 34 Sankcija yra prasminga, jei buvo pažeistas saugomas interesas ir jei sankcija yra būtina pažeidimo padariniams pašalinti arba pažeidėjui atgrasyti nuo netinkamo elgesio ateityje. Nėra prasmės taikyti sankcijas tik kaip prevencinę priemonę, jei

neatsirado jokių žalingų pasekmių; tai nėra būtina ir prieštarauja [privatinės teisės santykių] laisvės principui.

- 35 Iš direktyvos neaišku, ar jos tikslas yra taikyti sankcijas kreditoriui už atitinkamos pareigos nevykdymą, jei situacija, dėl kurios direktyva iš tikrųjų buvo priimta, nesusidarė.
- 36 Praktikoje šiuo klausimu atsiranda tokių atvejų kaip nagrinėjamoje byloje (po viso kredito grąžinimo iš kreditoriaus reikalaujama grąžinti visas kredito palūkanas). Šis klausimas dar nebuvo nagrinėtas Sąjungos lygmeniu ir, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, siekiant užtikrinti vienodą aiškinimą, pageidautina, kad jį išnagrinėtų Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

<...> (nacionalinis procesas)

Praha, 2022 m. rugpjūčio 1 d.

<...>